

delu je posebna razstava s krasnimi lepopisnimi deli. Poseben oddelek se peča s strojnim pisanjem. V šestih mesecih se enoroki tako izvežbajo, da pisalni stroj že čisto dobro obvladajo.

Čudovito znajo enoroki ali invalidi sploh vse ude porabljeni za delo. Ljudje se kmalu nauče, kako si morejo pri svojem delu pomagati. Spremljajoči me vladni svetnik je pripovedoval, da zlasti v kovačnici dosegajo neverjetne uspehe. Ljudje z mrtvičnimi pojavi na eni roki izprva seveda nobenega težkega kladiva niso mogli dvigniti; videl sem pa, kako so sedaj najtežja kladiva vihteli. Pojavi mrtvičnosti izginejo popolnoma. V posebnih šolah se jih mnogo uči za zobotehniko ali frizerje. Imajo tudi pletarnico, sodarnico, krznarnico, knjigovoznico in tkalnico. Tudi je cela vrsta teoretičnih šol, meščanska, trgovska in poljedelska šola itd. V zadnji kolibi je bil zbor invalidov-godcev, 40 mož, ki so mi v čast zagodili tako korajžno kakor vsaka vojaška godba.

Nič manj kakor 1700 mož je vsak dan v teh delavnicah zaposlenih in kakih 8000 jih je že dovršilo te invalidske šole in se že preživljajo v svojem poklicu. Te invalidske šole so v enem letu dobile okrog 52.800 naročil in vsak dan jih še prihaja po 120 do 130. Ravno te šole imajo velikanske, skoraj neverjetne uspehe, celo pri takih, ki nimajo važnega uda kakor roke ali noge. Da dobijo ljudje večje veselje, se delijo tudi premije. Izobrazujejo se tudi teoretično — skratka, stori se vse, da se iz ljudi, ki so za domovino izpostavili svoje življenje in žrtvovali zdrave ude, napravi zopet delazmožne in popolne državljane.

Uradno popisovanje obdelanih zemljišč.

Popisovanje žita se bo vršilo tudi letos. Vlada je storila vse potrebne korake, da se to popisovanje vrši še bolj natančno kot lansko leto. Poljedelsko ministrstvo je v to svrhu odredilo najprej popisovanje obdelanega polja po uradno nameščenih števniških komisarijih. Za komisarije so navadno imenovani župani ali učitelji. Občinski uradi bodo morali sodelovati pri poizvedovanju obdelanega polja, da tako vlada dobi najvažnejšo podlago za poznejše popisovanje žita: seznam nasajene ali posejane površine njiv.

Uradni (zeleni) namestniški razglasi, ki so nabiti po občinah, pozivajo „poljedelce, njih žene ali druge, ki samostojno vodijo gospodarstvo za odsotne poljedelce, da si takoj preskrbijo zemljiško-posesne pole ali drugačne dokaze za izmero njih zemljišč, ki jih obdelujejo, najsibodo to lastna ali v zakup vzeta; te pripomočke bo treba pri poizvedovanju predložiti števnišemu komisariju. Kdor nima zemljiško-posesne pole, si mora isto pravočasno omisliti. Izmera posameznih parcel se lahko ugotovi tudi z vpogledom v občinski parcelni zapisnik. Občinsko-uradno potrjeni izvlečki iz parcelnega zapisnika nadomestijo zemljiško-posesno polo.“

Tako namestniški uradni razglas. Okrajna glavarstva pa so še posebej naročila občinskim uradom, da naj za uradno popisovanje pripravijo tekom 14 dni natančen, po številkah urejen seznam vseh v ta-

mošnji občini stanujočih poljedelcev ali zemljiških najemnikov. V ta seznamek se morajo vpisati tudi posestniki, ki imajo polja v kakih drugi občini, katera se mora v seznamu navesti. Nadalje je spisati seznamek posestnikov, ki stanujejo zunaj občine, a obdelujejo v tej občini ležeča zemljišča. Sestaviti se mora tudi seznamek vseh zakupnikov (najemnikov, viničarjev itd.) obdelanih zemljišč v občini. Veleposestniki, ki imajo dele svojega polja oddane v najem, morajo napraviti natančen seznam imen najemnikov, in površino dotičnih zemljiščnih kosov. Občinski urad mora vse te seznamke pozneje oddati števnišemu komisariju. Občinski uradi morajo v red spraviti zapisnik občinskih parcel ali pa si ga preskrbeti pri evidenčnem uradu okrajnega glavarstva (davkariji). Pri popisovanju obdelanih zemljišč se bo zahtevalo, od vsakega posameznega posestnika ali najemnika, da označi, kake vrste nasada ali žita ima na tej ali drugi parceli.

Tako določajo dosežani uradni razglasi. Kakor pri vseh dosežanih uradnih popisovanjih, tako se bo moral vsak, ki poseduje ali obdeluje kak kos zemljišča, tudi tokrat pokoriti uradni zahtevi. Dovoljemo pa si k tej štetvi pristaviti nekaj opazk.

1. Malokateri posestnik ima natančno sestavljeno zemljiško-posesno polo; 2. najemniki pa takih pol sploh nimajo; 3. pri občinskih uradih so parcelni zapisniki silno pomanjkljivi in površni ter zastareli; 4. na eni in isti parceli je posejanih ali nasajenih več vrst žita ali okapavin; 5. natančna površina posameznih obsejanih ali obdelanih kosov zemljišč se da težko natančno določiti; 6. posamezne parcele so se tekom let povečale ali zmanjšale ali pa združile; 7. mnogo njiv se je ponekod opustilo, drugod pa so se zopet napravile nove. Radi tega bo silno, silno težko dobiti le količkan natančen seznam obdelanih zemljišč. Opozorjamo glavarstva in namestnike na to dejstvo. Seznam, ki ga hoče oblast na podlagi tega popisovanja dobiti kot podlago za poznejšo popisovanje žita, bo torej sigurno silno pomanjkljiv.

Našim ljudem pa svetujemo, da si pri davkariji takoj poskrbijo zemljiško-posesne pole ter da si že doma pripravijo seznam svojega obdelanega polja. Navesti se mora, koliko njiv (površinska mera) je obsejanih s koruzo, pšenico, ržjo, bobom, krompirjem itd. Naj se nihče ne izgovarja, jaz tega ne umem ali nočem napraviti. Sedaj je čas vojske in se mora vsak posameznik pokoriti uradnim zahtevam. Popisovanje po števniških komisarijih se bo vršilo mesca junija.

Nabiranje kopriv.

Kopriva, dasiravno osovražena rastlina, daje izborno predivo. Sedaj, ko ne moremo uvažati iz Rusije in drugih dežel prediva, je kopriva mnogovredna rastlina. Oblasti so izdale na prebivalstvo navodilo, kako je spravljati koprive. Uvažujemo torej pri nabiranju in sušenju kopriv sledeče:

Vrste kopriv v naši domovini. Pri

nas raste dvojna kopriva, namreč dveletna in enoletna kopriva. Prva raste posebno na senčnatih ali vlažnih krajih ter doseže visokost moža in še več, a poslednja nikdar višje kakor približno pol metra. Zeli se dobiti dveletno koprivo, posebno ono, ki zraste za moža visoko in nad visokost moža. Pa tudi enoletna kopriva in taka dveletna, ki je ostala nizka, se rabi.

Kedaj naj koprive nabiramo? Kopriva se lahko žanje po leti pa tudi v pozni jeseni. Da, celo iz snega moleče, dostikrat zmrzle koprive se še dajo porabiti za dobivanje vlakna, ako se stoji po koncu. Ako jih je pri tleh zlomil mraz ali gnoloba in ležijo z drugimi trohnečimi rastlinami, tedaj začnejo gniti in so nerabne za dobivanje vlakna. A take neporabne rastline spoznamo iz tega, da se lahke koža njih stebela z nohti ali celo s samimi prsti odlupi in med prsti zmečka.

Zakaj in kako naj nabiramo koprive. V koži koprivnega stebela so vlakna, ki so podobna vlaknu lanu in zaradi teh nabiramo koprive. Čim daljše je steblo, tem več takega vlakna bo imelo in čim vitkejša in čim manj vejčasta je, tem lažje je dobiti vlakno. Zatorej se naj poreže koprivna stebela kolikor mogoče pri zemlji. Ker je postala divja kopriva koristna rastlina, naj se ji prizanaša. Ne sme se je iz tal trgati, ker se s tem uničijo korenine in podzemeljski razrastki, ki poganjajo nove mladike. Koprive se mora požeti (porezati) in ne izpuliti. Vrhovi ni treba porezovati.

Orodja za porezovanje kopriv so: 1. žepni nož, 2. srpi, ki so posebno sposobni, 3. kose, ki so uporabne samo na takih mestih, kjer rastejo koprive kakor na polju.

Osmukanje peres kopriv. Ker leži vlakno v stebelni koži, zatorej se listje ne potrebuje. Ono pa daje dobro krmo za živino in se lahko pokrmi. Za dobivanje vlakna je pa brez vrednosti. Zatorej se naj s požetih kopriv osmuče s prsti listje. Da bi se pri tem kdo opeknel, tega se je tem manj bati, ker, če požete koprive uvenijo in se pustijo ležati, upadejo kocike in vsled tega izgubijo svojo znano pekočo moč.

Ravnanje s semenom. Seme, ki odpada pri smukanju listja in ki je debelo kakor bučike in črno, se naj na zraku posuši in potem suho shrani, da se ob dani priliki porabi za nasajenje.

Sušenje koprivnih stebel. Če sveže koprive naložimo eno na drugo v velikih množinah, se v dveh do treh dneh vžgejo. Pri tem se vlakno uniči in postane popolnoma nerabno. Tudi daljša ležanje na mokrem škoduje vlaknu. Zatorej se ne sme svežih kopriv zlagati v kupe in jih pustiti ležati na mokrem. Za sušenje brezlistnatih stebel lahko ti služijo opekarne, v katerih se ne dela, prazni kozolci, zračna podstrešja ali tudi s strehami pokrite sušilnice. V takih prostorih se koprivna stebela pri vsakem vremenu posušijo v 7 do 10 dneh, da šumijo, in so tako sposobna za pošiljatev. Po letu se koprive lahko razgrnejo na strniščnem polju, na travniku ali na kakem drugem prostoru in sušijo kakor seno.

Zlaganje zalog kopriv. Posušena koprivna stebela se lahko, ako se jih ne odda takoj, shranijo v zračnih, suhih in ne zaduhlih prostorih. Ker posušena stebela ne gnijejo več, se lahko v takih prostorih skladajo v visoke kupe.

Cene in oddaja kopriv. Kako in kam je treba oddati koprive ter po kakšni ceni, se zdaj ni določeno. Ko dobimo tozadevne podatke, bomo priobčili.

Mihael se ni mnogokrat slišal govoriti gospoda kaplana. Odkar je umrl oče, je hodil k rani službi božji, katero je imel navadno gospod župnik. Gospod kaplan je s svojimi bledami vezal vedno bolj srca na se. Njegov govor je postajal resnejši, prepričevalnejši. Zdelo se je kakor da bi dvigal ljudi od zemlje.

Kaj je to? Mihael je za trenotek pridržal dihanje. To govori njemu, naravnost njemu.

„Mlad si še. Vse življenje, dolgo življenje leži še pred Teboj... Tam ob koncu Tvojega življenjskega pota stoji zvezda, žarka, svetla. To je Tvoja sreča. K njej hrepeniš, k njej se zaganjaš z vsemi silami duše in telesa. Razni kažipoti Te motijo. V mladi Tvoji duši Ti pravi nekaj, pojdi z nami, mi gremo po poti veselja, uživanja, prostosti. Naša pot je široka in tako polna nasladi. Res je, to je vesela, krasna pot! Toda pot se kmalu izgubi, zvezde ni videti več in popotniki opešajo, popadajo, se izgube v močvirjih in temi. Muha, ki pije zastrupljeni med, užiiva, toda v trenutku najslajšega uživanja jo objema že tudi smrt.“

Mlad si še. Stariši Te vpregajo v delo in Ti moraš na njive, na travnike, v vinograde in gozde. Prijatelji priklajajo k Tebi in Ti pravijo, pojdemo v tuje kraje, kjer je manj dela, kjer kruh ni tako trd. V tujih krajih se nam obeta več denarja in več prostosti. In grede. Očeta in matere ni več, sami tuji ljudje okoli Tebe, brez srca, brez ljubezni, brez sočutja. Tirajo Te v dim, med stroje, v temo pod zemljo. Svoje zvezde ne vidiš več. Jasne domače poljane pa jokajo za Teboj, cvetlice na travniku žalostno gledajo, zakaj ni domačega sina od nikoder, da bi jih vzel seboj in v vinogradih in gozdovih se celo čričkom in tičicam zdi čudno, da ne prihaja k njim nič mladih ljudi. Naša zemlja je tako lepa, a sinovi jo zapuščajo. Radodarno odpira vsakemu svoje darove,

Nikogar ni iskal, nikomur se nasmehoval, a vendar je bil najlepši fant med vsemi.

Pevke so bile živahne. Vedno so imele kaj vprašati gospoda kaplana ali gospoda učitelja. Naglo in s pretrganimi opazkami so se pomenkovale med seboj, se smejale, obračale in ozirale po ljudeh in se zopet smejale. Le Nemčeva Trezika je bila mirna. Držala je v rokah knjigo ter pogledovala vanjo kakor Mihael, ko se je učil katekizem.

Dvorana je bila polna! Vroč vzduh je nastal v njej. Govorjenje je postajalo vedno glasnejše. V posameznih skupinah se je vzdignil kratek, in glasen smeh. Košarjev Jernej je stopil korak bližje proti pevcom in bolj z očmi nego z glasom je vprašal:

„Gospod kaplan?“ Kaplan mu je priklinal. Košarjev Jernej je stopil k mizi in pozvonil. Tihota. Mihael Brumen se je pomaknil med rameni pred njim stoječih mož, da je boljše videl na oder.

Košarjev Jernej se je z obema rokama uprl v mizo ter začel govoriti. Pozdravil je navzoče ter povdarjal veliko važnost društev. V njih, a ne v gostilnah leži bodočnost posameznega in vsega ljudstva. Z omiko razveseljujmo svoja srca, ne z alkoholom! Mihaelu so se zdele besede o gostilnah pametne in v srcu jim je pritrjeval. Iz njihove vasi popiva samo Frgan, za to pa njegova kmetija razpada. Se njegov oče je kupil pred leti Frganovo njivo na Tratah za nizko ceno. Tudi nima Frgan v vasi nobene veljave. Vendar kaj je omika? Kdo je v vasi za omiko? To je bilo Mihaelu nejasno. Toda za razmišljanje ni bilo časa. Med tem so stopali pevci na oder in se razvrščali. Pevke so le tuintam pogledale na ljudi, si kakor namenoma popravljele robce, lase in obleko ter poklašjevale. Pevci pa so z dopadanjem zrli v ljudstvo in se držali na smeh. Čirč Francelj je na široko odprl usta, jih zopet zaprl in pokazal ljudem vse svoje zobe. Občinstvo je sprejelo ta prvi pevski poskus s

splošnim, odkritosrčnim smehom. V tem je stopil gospod učitelj med pevce, zamahnil z roko in pesem se je začela.

Pesem je Mihaelu prijetno zvenela. Toda njegove misli so se bavile z gospodom učiteljem. Vsi pojejo, a učitelj je več kot drugi pevci, on je njih voditelj. Kadar vzdigne roko, se začne pesem, kadar krepkeje zamahne, pojejo glasneje, kadar zaspano potegne z roko po zraku, glas pojema. Več je voditi, kakor se dati voditi. Kako bi bilo lepo, če bi on vaščanom kaj povedal, vzdignil roko, in vse bi se tako zgodilo. A mlad še je. Drugi več vedo. Rasti bo moral in več, mnogo več vedeti. Ali je to omika? ... Pesem je bila končana. Mnogi ljudje so ploskali, drugi pa so se smejali ploskanju, a s pesmijo bili zadovoljni.

Ej, zdaj je nastopila Nemčeva Trezika! Zenska na odru, malo čudno se mu je to zdelo. Posmeh mu je priplaval na ustna in res prav radoveden je bil, kaj bo ta povedala. „Domovini.“ Zložil Simon Gregorčič. O vdova tožna, zapuščena, ti mati toliko sirot... Lepo je govorila ta Trezika! A tako žalostne besede! Mihaela je zgrabilo pri srcu. Vdova tožna, zapuščena, to je njegova mati. To je njihovo posestvo. Sirote so vsi, ki so ostali za očetom... Trezika je ginjeno končala: Bog čuvaj dobrotljivi te, Bog živi te. Bog živi te! Mihaelu so besede šle k srcu. Drugi so ploskali. Njemu se je zdelo potrebno, da seklaj tudi on ploska. Toda bilo je že prepozno. Zopet petje. Mihael pa je mislil na dom, na mater, na sirote...

Gospod kaplan je nastopil. Bil je velik in lep človek. Ni se bil dolgo pri njih in ljudje so govorili, da tudi dolgo ne ostane, ker ga škof hočejo imeti v svoji bližini. Začel je govoriti lahkotno, smehljaje, živahno. Srca vseh so se odprla. Tihota je nastala. Vse je poslušalo kakor sladko omamljeno.